

הר הזיתים כחיץ בין המדבר וירושלים אלי שילר

הר הזיתים נמצא על הגבול בין המדבר והארץ הנושבת, ושימש כתריס בין ירושלים ומדבר יהודה על כל המשתמע מכך.

בהשפעתו המבורכת של גוש הרים זה על אקלימה הפיסי והאנושי של ירושלים ניתן להיווכח, כאשר עוברים את הר הזיתים בדרך ליריחו: מיד בשולי ההר המזרחיים נעשה הנוף שחון, הצמחיה והאוכלוסייה מתדלדלים וניכרת חדירת המדבר, המחרפה ככל שאנו ממשיכים מזרחה. הר הזיתים משמש, על כן, מעין בולם, הממתן את השפעת המדבר ואקלימו.

לגורם זה של ההר על הגבול בין המדבר והארץ הנושבת, היה ממד נוסף, רוחני יותר: בשעה שהינך עולה על הר הזיתים... ומתבונן מזרחה, אל תעתועי הישימון המשתפלים אל ים המוות, הינך מבין לאל נכון את השפעת המדבר על דמיון העם היהודי וספרותו, את תחושת החיים והמוות, את שורשי האמונה בכוחו של ה', אשר ביכולתו בלבד לברוא שני אזורים סמוכים ועם זאת כה מנוגדים זה לזה.¹

בשעה שמדרונותיו המערביים של הר הזיתים פונים אל ירושלים, מרכז הציוויליזציה היהודית בכל הדורות, פונים מדרונותיו המזרחיים החשופים על המדבר והחידלון. העולם שמעבר להר הזיתים מזרחה נתפס, על כן, לא אחת בתודעת תושבי ירושלים במושג השלילה, כמקום לקשיי יום ומורדים, המועד לפורענות וסכנות, כמקום המוות והכליון.

מורדות הר הזיתים, ובעיקר חלקם הדרומי-מערבי, נועדו לעולם המתים, ומעבר לו מזרחה – למושב המצורעים (מתי כו), עובדה הידועה גם ממגילות המקדש, לפיהן חלק מהר הזיתים נועד למושב המצורעים.²

יתר על כן, מיקומו של הר הזיתים על הגבול בין המדבר ומרכז הציוויליזציה, בין מה שניתן לכנות 'ארץ החיים ועולם החידלון', אל מול מקדש ה', הם, אולי, שהביאו לכך שהר זה הפך למרכז רב חשיבות לרעיונות הקשורים לשאלות קיום האדם ואחריתו: הכמיהה אל הנצח, במובנה הפיסי והמופשט כאחת, מצאה כאן את ביטויה ביתר שאת מאשר בכל מקום אחר – מושגים כמו אחרית הימים, תחיית המתים, יום הדין, הגאולה, השכינה על הר הזיתים, העלייה למרומים, ביאת המשיח, קיבוץ גלויות, ומעל לכל – בית העלמין על הר הזיתים המבטיח חיי נצח, ורעיונות אסכטולוגיים על אחרית העולם – כל אלו נכרכו בהר הזיתים.³

הערות

1. ג"א סמית, עמ' 212.
2. ר' ידין, מגילת המקדש.
3. א. אחרית הימים: ר' זכריה יד, ד-טז; ב. תחיית המתים: מסורת תחיית המתים בזיקה להר הזיתים מקובלת בשלוש הדתות: 1. על הר הזיתים החייה ישו את לזארוס (יוח' יב, מג). כן נאמר באותו הקשר: "אנוכי התקומה והחיים, המאמין בי יחיה כי גם ימות" (שם יא, כד). זאת אומרת, חיי נצח לאלו המאמינים בישו. 2. במסורת היהודית: הייתה זו אמונה מקובלת

בקרב היהודים כי הנקברים בהר הזיתים יהיו הראשונים לזכות בתחיית המתים. ר' גם וילנאי, אגדות ארץ ישראל, א, עמ' 154: 'הר הזיתים באחרית הימים'. 3. על תחיית המתים במסורת המוסלמית, ר' לה סטרנג', עמ' 218-229 (בהוצאת אריאל, עמ' 138-140). ג. יום הדין: זכריה ד, יד; מתי כד; לה סטרנג, עמ' 220 (הוצאת אריאל, עמ' 140). ד. על משפט העמים לרגלי הר הזיתים בעמק יהושפט: ר' וילנאי, אגדות ארץ ישראל, עמ' 142-143. ה. שכינה על הר הזיתים: איכה רבה, פתיחתא כה. ר' גם וילנאי, אגדות ארץ ישראל, עמ' 155, והאגדות המסורות בנספח לעבודתנו. ו. העלייה למרומים: עליית ישו למרומים: ר' מעה"ש א, ט; עליית נשמת מרום למרומים (assumption) ר' הירונימוס (מצוטט אצל פליקס פאברי). ז. בוא המשיח: זכריה יד. ר' הירונימוס (בלדי, עמ' 384) המאמין כי דברי זכריה הם רמז לישו. ח. חיי נצח על הר הזיתים: אמונה זו מקובלת בקרב יהודים. מעשה דניאל, בית המדרש, ה, עמ' 128. ר' גם וילנאי, עמ' 57-58. ט. רעיונות אסכטולוגיים ובאות על אחרית העולם מהר הזיתים: מתי כד, ומקבילות.